

Nya ungdomspåföljder

Förord

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Morgan Johansson, gav den 21 december 2016 numera hovrättsrådet Karin Sandahl i uppdrag att överväga och föreslå nya påföljder för unga lagöverträdare (Ju 2016/092119/LP).

Med denna promemoria är uppdraget slutfört.

Stockholm i juni 2017

Karin Sandahl

Innehåll

Förord.....	1
Sammanfattning	9
1 Författningsförslag.....	11
1.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken	11
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	20
1.3 Förslag till lag om ändring i lag (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	22
1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	24
1.5 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	26
1.6 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	28
1.7 Förslag till lag (20xx:xxxx) om verkställighet av ungdomsövervakning.....	32
2 Uppdraget och dess genomförande.....	37
2.1 Bakgrund	37
2.2 Uppdragets innehåll.....	37
2.3 Utredningsarbetet.....	38

3	Den nuvarande ordningen	39
3.1	Inledning	39
3.2	Beaktande av den unges ålder vid straffmätningen.....	39
3.3	Om påföljdsvalet för unga lagöverträdare och de särskilda ungdomspåföljderna	40
3.3.1	Inledning.....	40
3.3.2	Socialnämndens yttrande enligt LUL	41
3.3.3	Ungdomsvård.....	41
3.3.4	Ungdomstjänst.....	42
3.3.5	Sluten ungdomsvård.....	43
4	Påföljdsutredningens förslag om nya ungdomspåföljder	45
4.1	Inledning	45
4.2	Utredningens utgångspunkter.....	45
4.3	Utredningens förslag om nya ungdomspåföljder.....	46
4.3.1	Inledning.....	46
4.3.2	Kontaktskyldighet för unga	46
4.3.3	Ungdomsövervakning.....	49
5	Avgränsningar och utgångspunkter	55
5.1	Avgränsningar.....	55
5.2	Utgångspunkter.....	55
5.2.1	Allmänna utgångspunkter	55
5.2.2	Legalitetsprincipen.....	56
5.2.3	Unga lagöverträdares särställning i påföljdssystemet och barnkonventionen.....	56
5.2.4	Tydliga, konsekventa och brottspreventiva ungdomspåföljder	57
5.2.5	Nödvändiga kompromisser	58
6	Behovet av nya ungdomspåföljder.....	61
6.1	Påföljdsutredningens behovsanalys.....	61
6.2	Relevanta förändringar sedan förslagen lämnades.....	62

6.3	Förutsättningar som Påföljdsutredningen utgick från men som inte längre är aktuella.....	65
6.4	Vilka påföljder döms unga lagöverträdare till enligt statistiken?.....	67
6.4.1	Påföljdsutredningens underlag	67
6.4.2	Mitt underlag	67
6.4.3	Slutsatser av statistiken	69
6.5	Det finns fortfarande behov av nya ungdomspåföljder.....	70
7	Remissinstansernas synpunkter på förslagen	73
8	Bedömningen av utredningens förslag	75
8.1	Inledning	75
8.2	Förutsebarhet och likabehandling	75
8.3	Legalitetsprincipens genomslag	77
8.4	Barnrättsperspektivet.....	79
8.5	Förslagen bör införas med vissa justeringar.....	80
8.6	Huvudmannaskap	81
9	Ungdomstillsyn	83
9.1	Ungdomstillsyn i stället för kontaktskyldighet för unga.....	83
9.2	Påföljdens roll i systemet	83
9.3	Särskilt om påföljdens tillämpningsområde, straffmätningen och verkställighetens längd.....	85
9.4	Betydelsen av art	89
9.5	Övergripande om påföljdens innehåll.....	89
9.6	Närmare om påföljdens utformning.....	92
9.6.1	Grundläggande innehåll och syfte	92
9.6.2	Verkställighetens inledning.....	93
9.6.3	Åldersgrupp	93
9.6.4	Påföljdens verkställighet och innehåll.....	94

9.7	Misskötsamhet.....	97
9.8	Ungdomstillsyn som förstärkningspåföljd	98
10	Ungdomsövervakning	99
10.1	Mitt förslag om ungdomsövervakning.....	99
10.2	Påföljdens roll i systemet m.m.	99
10.3	Åldersgrupp	101
10.4	Övergripande om påföljdens innehåll	101
10.5	De rörelsebegränsande inslagen och kontrollen av att de efterlevs	102
10.5.1	Helghemarrest och andra rörelsebegränsande inslag	103
10.5.2	Elektronisk övervakning.....	104
10.5.3	Nedtrappning och upptrappning	106
10.6	Koordinatorns roll och funktion.....	107
10.7	Påföljden bör inte innefatta ett krav på drogfrihet	108
10.8	... men bör kunna förenas med ett sådant förbud när det finns skäl för det.....	109
10.9	Verkställighetens längd och inledande	110
10.10	Verkställighetsplanering och verkställighetsplan	110
10.11	Normaliseringsprincipen.....	112
10.12	Socialtjänstens roll.....	113
10.13	Bistånd av polisen	114
10.14	Misskötsamhet.....	115
10.15	Informationsutbyte och sekretess	116
10.15.1	Inledning.....	116
10.15.2	Det bör införas en sekretessbrytande bestämmelse för socialtjänsten.....	117
10.15.3	Det bör införas en sekretessbrytande bestämmelse för skolan.....	118

10.15.4	Det bör införas en sekretessbrytande bestämmelse för polisen.....	120
10.15.5	Det bör inte införas en sekretessbrytande bestämmelse för hälso- och sjukvård	122
10.15.6	Det bör inte gälla någon sekretess för beslut i verkställighetsplanen	123
10.15.7	Uppgiftslämnande till SiS.....	123
10.15.8	Uppgiftslämnande från SiS	124
11	Övriga frågor	127
11.1	Förslagen bör inte införas som försöksverksamhet.....	127
11.1.1	Skäl för en försöksverksamhet.....	127
11.1.2	Skäl mot en försöksverksamhet.....	128
11.1.3	Min slutsats	129
11.2	Erkännande och verkställighet av frivårdspåföljder inom Europeiska unionen	130
11.2.1	Erkännande och verkställighet av frivårdspåföljder inom Europeiska unionen	130
11.2.2	Förslagen föranleder inga åtgärder från lagstiftarens sida	131
12	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	133
13	Ekonomiska konsekvenser	135
13.1	Inledning	135
13.2	Kostnader för ungdomstillsyn	135
13.2.1	Påföljdsutredningens bedömning.....	135
13.2.2	Min bedömning	136
13.3	Kostnaderna för ungdomsövervakning	137
13.3.1	Påföljdsutredningens bedömning.....	137
13.3.2	Min bedömning	138
13.4	Övriga kostnader och konsekvenser.....	138

14	Författningskommentar	139
14.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	139
14.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.....	152
14.3	Förslag till lag om ändring i lag (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.....	153
14.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	154
14.5	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	155
14.6	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	158
14.7	Förslag till lag (20xx:xx) om verkställighet av ungdomsövervakning	165
 Bilaga		
Bilaga 1	Uppdraget	183

Sammanfattning

I promemorian föreslås att det införs två nya påföljder för unga lagöverträdare: ungdomstillsyn och ungdomsövervakning. Förslagen bygger på Påföljdsutredningens överväganden och förslag om kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning (se utredningens betänkande Nya påföljder, SOU 2012:34).

De föreslagna påföljderna ska avhjälpa brister och täcka upp luckor i det nuvarande påföljdssystemet. Syftet är att det för en person under 18 år i princip alltid ska finnas en tillämplig ungdomspåföljd som är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens allvar och den unges tidigare brottslighet. Därmed ska vuxenpåföljder och höga bötesstraff kunna undvikas.

Båda påföljderna bygger på övervakning och kontroll men innefattar även behandlande inslag. De ska kunna dömas ut oberoende av den unges inställning och utan någon föregående behovs- eller lämplighetsprövning.

Ungdomstillsyn innebär att den unge ska hålla kontakt med och regelbundet sammanträffa med en särskilt utsedd stödperson samt delta i annan särskilt anordnad verksamhet. Sammantaget ska momenten omfatta ungefär fem timmar i veckan fördelat på två tillfällen.

Ungdomstillsyn ska kunna dömas ut i minst en månad och högst sex månader. Påföljden ska väljas när det saknas förutsättningar för ungdomsvård och/eller ungdomstjänst. I ingripandegrad motsvarar ungdomstillsyn påföljden ungdomstjänst och ska kunna omfatta brottslighet av samma svårhet som den påföljden. Ungdomstillsyn ska, på samma sätt som ungdomstjänst, även kunna användas som förstärkningspåföljd till ungdomsvård.

Socialnämnden i den unges hemkommun ska vara huvudman för påföljden.

Ungdomsövervakning ska tillämpas i de situationer där vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomstillsyn är en tillräckligt ingripande straffrättslig reaktion och alltså användas vid förhållandevis allvarliga brott. Ungdomsövervakning ska pågå under lägst sex månader och högst ett år, beroende på brottets allvar.

Påföljden innefattar tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet, som utgångspunkt i form av s.k. helghemarrest. Efterlevnaden ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Påföljden innebär också en skyldighet för den unge att hålla regelbunden kontakt med en koordinator. Vidare ska den unge delta i en inledande verkställighetsplaneringen omfattande tio dagar. Planeringen ska utgöra en omfattande och allsidig kartläggning av den unges förhållanden och ligga till grund för en individuellt utformad verkställighetsplan, som den unge är skyldig att följa.

Statens institutionsstyrelse (SiS) ska vara huvudman för påföljden.

För att möjliggöra ett informationsutbyte mellan de aktörer som är inblandade i verkställighetsplaneringen föreslås vissa ändringar i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2019.